

Kam kráčíš, Xíno?

V sobotu 22. 10. skončil v Číně jubilejní 20. sjezd čínské komunistické strany a v neděli se čínské veřejnosti představilo nové 24členné vedení strany, potažmo i celé země, včetně užšího sedmičlenného vedení, které je faktickým vládcem Číny. A mnoha lidem z toho z čela netekly kapky, ale rovnou proudy potu...

Stahující se mraky nad Čínou

Čínské akciové trhy v pondělí otevřely prudkým poklesem a hongkongský index Hang Seng si připsal pokles přes 6 %, kontinentální trhy se držely výrazně lépe (pokles o 2 %). Dokládá to obavy nejen západních byznysmenů z toho, kam se Čína ubírá.

Nejprve jen stručné vysvětlení, proč je víkendová událost tak důležitá. V Číně vládne pevnou rukou komunistická strana již od založení lidové republiky v roce 1949, a to i po smrti Mao Ce-tunga a příklonu země k tržním reformám. Komunistická strana je jedinou politickou silou a vládnoucí mocí v zemi, spočívající nad ústavou. Orgány strany proto rozhodují o osudu celé země a rozhodnutí orgánů strany naplňují orgány státní moci (Státní rada jakožto vláda, potažmo jednokomorový parlament). A právě na sjezdu si strana volila své vedení na dalších 5 let. Nejširším vedením je ústřední výbor složený z více než 200 lidí (aktuálně 205 osob), z nichž se potom rekrutuje **politbyro** (na dalších pět let 24členné) a sedmičlenný **stálý výbor politbyra** jakožto nejakčnější orgán strany s největší koncentrací moci.

A na sjezdu se stalo něco, co zásadním způsobem mění zaběhlé tradice. Komunistická strana nemá pevně daná pravidla pro to, kdo obsadí čelní místa ve straně. Přesto platily jisté zvyklosti, kterými se strana řídila. Šlo především o **principy postupného kariéerního postupu** a **pravidlo 七上八下** (qishang baxiang, doslova „sedm nahoru, osm dolů“). Kandidáti na nejvyšší místa ve straně se krůček po krůčku posouvají v hierarchii stranického aparátu nahoru, až jednou někteří z nich vystoupají na samotný vrchol. To letos přestalo platit. Do politbyra i do stálého výboru se dostali lidé, kteří některé příčky kariéerního žebříku přeskočili. Stejně tak přestala platit polovina pravidla „osm nahoru, sedm dolů“, resp. i celé pravidlo. Generálním tajemníkem se totiž potřetí stal a ve stálém výboru politbyra zasedl 69letý Xi Jinping (změnou ústavy z roku 2018 se navíc může stát znovu i prezidentem). Ze stálého výboru naopak vypadli politici, kteří by v jiné době ve SV pravděpodobně zůstali: Li Keqiang (dosavadní dvojka ve straně), Wang Yang a Hu Chunhua (o obou se hovořilo jako o kandidátech na premiéra), všichni mladší 68 let. Shodou čínských náhod šlo o zástupce frakce **Komunistického svazu mládeže**, kdysi mocné stranické organizace, která ale na letošním sjezdu přišla o veškerý svůj vliv nejen v politbyru (ztrácela ho fakticky už od druhého funkčního období prezidenta Hu Jintaa), ale i v ústředním výboru. Všichni tři uvedení se přitom považují za stoupence protržních reform a liberálně smýšlející politiky. První dva jmenovaní dokonce nejsou ani v ústředním výboru, Hu Chunhua pak propadl ze stálého výboru politbyra „pouze“ do ústředního výboru.

Nový sedmičlenný výbor je kromě Xi Jinpinga složen ze **samých přívrženců a blízkých spolupracovníků staronového generálního tajemníka strany**. Novou dvojkou strany je Li Qiang, známý především krajně nepovedeným lockdownem Šanghaje z jara tohoto roku. Tento politik zažil nebývalý kariéerní růst, protože je to od dob Zhou Enlaie teprve druhý člen partaje, který usedne do křesla premiéra (musí to ještě formálně potvrdit jarní kongres strany), aniž by předtím působil na pozici vicepremiéra a vůbec první osobou, která postoupí z regionu bez jakýchkoliv zkušeností na

ústředí. Li Qiang má ze svého působení na pozici stranického tajemníka šanghajske buňky pověst **probyznysového politika**, který umí vyhovět potřebám firem a vytvořit vhodné podmínky pro podnikání. Covidová politika nulové tolerance postavená na decentralizovaném přístupu znamenala, že Šanghaj vytvořila vlastní přístup k boji s Covidem a když se Šanghaji nedařilo zvládat jarní covidovou vlnu, přijela do Šanghaje vicepremiérka Sun Chunlan a „donutila“ Li Qianga k nekompromisnímu uzavření celé Šanghaje (hovoří se o tom, že Peking fakticky převzal kontrolu nad šanghajským lockdownem), které vedlo k hladovění obyvatel, protože Peking nebyl schopen zajistit dostatečné zásobování potravinami. Po tomto fiasku nevypadal další osud Li Qianga nejružověji, ale vzhledem k tomu, že se podvolil Pekingu a zřejmě uznal svou chybu, se včera stal novým premiérem země (od března 2023).

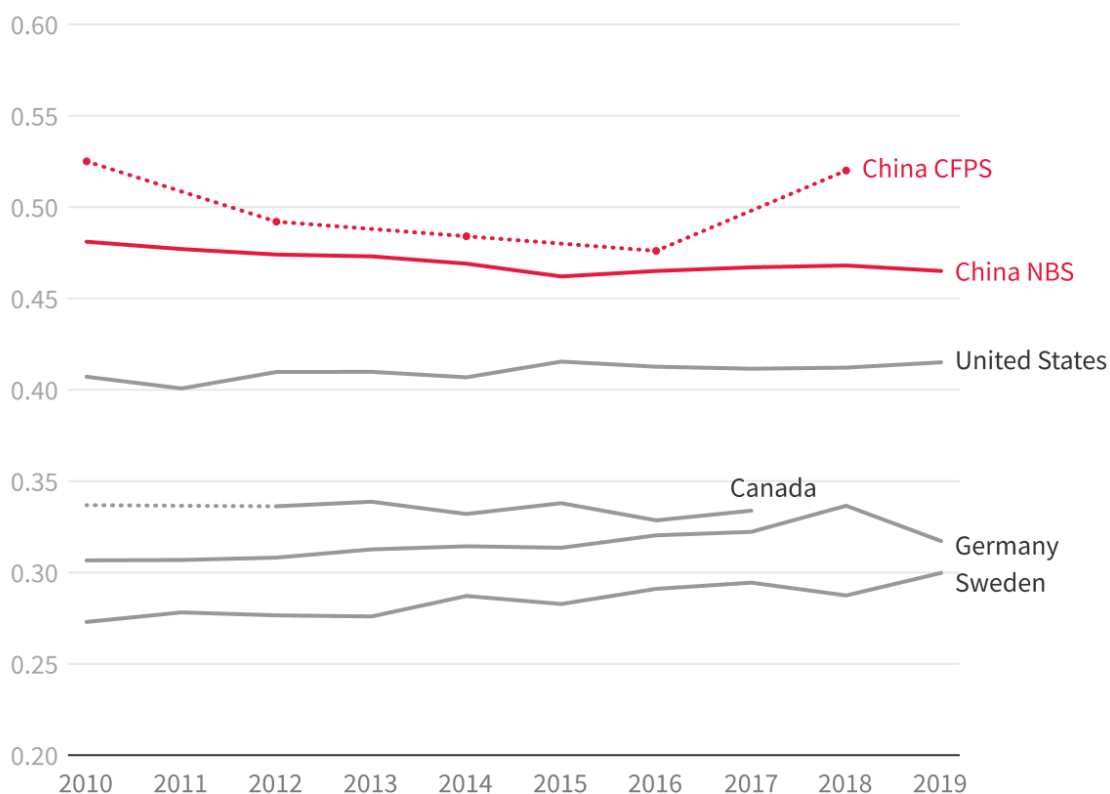
Trojka **Zhao Leji** je tváří protikorupční kampaně posledních pěti let, protože to byl on, kdo ji z pozice tajemníka komise pro kontrolu disciplínu řídil. **Wang Huning** je zřejmě hlavním poradcem Xi Jinpinga a šedou eminencí celé strany, jedná se o klíčový mozek stranické propagandy posledních 3 prezidentů a úzkého spojence Xi Jinpinga. Pětkou se stal neortodoxně vystupující **Cai Qi** (politické záležitosti řešil přes svůj účet na populární čínské platformě Weibo (jakási obdoba Twitteru)), nastupující na pozici prvního tajemníka sekretariátu ústředního výboru, takže bude mít na starost realizaci stranické politiky. I tento politik je blízkým spojencem Xi Jinpinga z dob, kdy Xi působil na vedoucích pozicích v provincii Zhejiang.

Xi Jinping dokázal **zcela ovládnout stranu a zašlapat do země poslední zbytky opozice**. A právě toto **koncentrované riziko** samojediného vůdce budujícího kult své osobnosti je **hlavním rizikem** pro Zemi středu. Soustřeďuje se zde nevyzpytatelnost, nebezpečí neočekávaných opatření a netransparentnost. Většina analytiků upozorňuje na hrozbu eskalace ve dvou oblastech: vztahů s Taiwanem a obchodní války s USA. Jde o reálné hrozby, které je potřeba brát vážně, protože Čína se pod vedením Xi Jinpinga chce stát světovou mocností číslo 1. V tom se ale zároveň paradoxně ukrývá jistá naděje, která není vůbec malá.

Střílej, soudruhu, střílej... do mraků

Čína v posledních 40 letech pohádkově zbohatla (HDP na obyvatele v roce 1978 bylo 171 juanů, v uplynulém roce 35 tisíc juanů) a i když se to zdaleka netýká všech provincií stejně, toto prohlášení je obecně platné. Jenže nerovnost je v Číně vysoká, o dost vyšší než ve vyspělých ekonomikách. A protože komunisté hovoří o **socialistické tržní ekonomice s čínskými rysy**, nevypadá to příliš dobře. Proto se zhruba před pěti lety Čína vydala na cestu „**společné prosperity**“, myšlenkového rámce, na jehož základě strana vystavěla politiku větší příjmové rovnosti ve společnosti, kdy například podpora z centra míří do méně rozvinutých regionů, reforma státních podniků vytvořila z některých podniků subjekty supluující opatření v oblasti sociální politiky a soukromé firmy „dobrovolně“ přispívají částí svého zisku na rozvoj komunit.

Inequality in China Is High and May Be Increasing According to Gini Coefficient Estimates

Data for the CFPS Gini Coefficient was only available for years 2010, 2012, 2014, 2016, 2018.

Data for Canada was not available for years 2011, 2018, 2019

Source: National Bureau of Statistics of China; Kanbur, Wang, and Zhang, "The Great Chinese Inequality Turnaround;" UNU-WIDER, World Income Inequality Database (WIID).

CSIS

V prostředí společné prosperity zároveň pokračuje **otevírání Číny soukromému kapitálu**, kdy se každý rok od roku 2017 ztenčuje seznam odvětví, do kterých mají soukromé firmy zapovězený přístup (ať už zcela nebo jen v rámci společných podniků). Stát v rámci současné pětiletky naplánované do roku 2025 **masivně podporuje nová technologická odvětví** (polovodiče, robotika, umělá inteligence, atd.). Téma růstu ustupuje s novým vedením mírně do pozadí, strana akcentuje zejména sociální spravedlnost, ale vzhledem k vývoji v posledních 40 letech to není nic zvláštního a hlavně sociální politika Číny by byla na Západě vnímána zřejmě jako absolutně sociálně nespravedlivá, zejména v oblasti **státních důchodů**, které se ve společnosti nejen dramaticky liší, ale celkově jsou mimořádně nízké (ve větších městech se pohybuje v širokém rozmezí 2500 až 5000 juanů, průměrně v přepočtu méně než 10 000 korun; náklady na domy s pečovatelskou službou ale převyšují výši důchodů). Jenže na venkově mohou důchody činit i pouhých 100 juanů měsíčně, tedy něco málo přes 300 korun. Ve starobním důchodu se nyní nachází méně než 20 % populace, **v roce 2050 to má být 40 %**; Čína má nízkou hranici odchodu do důchodu (60 let u mužů, 55 u žen, manuálně pracující ženy 50 let), která se postupně bude zvedat, a to i proto, že se tato hranice stejně běžně nedodrhuje (právě kvůli nízkým důchodům). Stejně neutěšená je situace v oblasti čínského zdravotnictví, které nabízí značnou nerovnost, co do kvality (platí přímá úměra, kdy kvalita zdravotní péče se zvyšuje s velikostí měst a

stejně tak úměrně roste cena). Zdravotnictví je tak další prioritou čínské vlády. Ve spojení s tím vším je tu otázka stále nerozvinutého kapitálového trhu, který by měl být do budoucna základem investic běžných Číňanů, protože zatímco dnes většinu prostředků občané alokují do nemovitostí (v Číně je neobvykle vysoký podíl domácností s vlastním bydlením, více než 90 %), do budoucna se to nutně změní. V posledních několika letech se také v Číně **rozvíjejí finanční produkty a rozšiřují možnosti pro investování, včetně penzijních fondů**.

Aby Čína dokázala naplnit své mocenské ambice, potřebuje k tomu nutně silnou ekonomiku (a strana si to dobře uvědomuje), a světovým hegemonem se může stát až v okamžiku, kdy dokáže ovládnout i pohyby finančního kapitálu ve své měně. Proto již řadu let pracuje na digitálním juanu, který se má stát hlavní světovou měnou (ve vlhkých komunistických snech). Jenže to by Čína musela nejprve plně liberalizovat svůj finanční systém, založený na obrech na hliněných nohou, totiž čtyřech velkých státních bankách, které absorbují velkou část úspor Číňanů a které také do velké míry stojí za hospodářským úspěchem země: hlavně státní firmy mají dlouhá léta přístup k levným zdrojům financování a výsledkem je obrovské plýtvání vzácnými zdroji a prohlubování nerovností. Pokud chce Čína vybudovat silný finanční systém, **musí reformovat svůj bankovní systém a vytvořit z juanu plně konvertibilní měnu bez kapitálových kontrol**. Tady vidím největší ekonomickou slabinu Číny, pokud jde o další vývoj do budoucna a možnost pro největší pozitivní překvapení, protože v čínské centrální bance je několik bystrých ekonomů, kteří by to dokázali zrealizovat. Jistě, dnes čínskou ekonomiku nejvíce trápí covidová politika nulové tolerance (která zastiňuje i vleklé problémy v sektoru realit), ale dlouhodobě jsou problémy jinde. Bohužel v této oblasti zatím nejsou vidět ani snahy o to, cokoliv změnit (nějaké zoufalé pokusy byly, ale spíše kosmetického rázu). Není pochyb o tom, že si stát chce ponechat banky ve svých rukách a mít bankovní sektor pod kontrolou.

Na druhou stranu, **čínská hospodářská politika je poslední léta konzistentní** (smršť regulací, která přišla v roce 2021 byla reakcí na v zásadě neregulovaný vývoj, který by na Západě vůbec nebyl možný) a staví na kooperaci státního sektoru s tím soukromým. A nic nenasvědčuje tomu, že by na tom Čína chtěla něco měnit. Dozajista si bude hlídat to, aby žádné firmy nevyrostly do takové míry, v jaké by mohly ohrozit stabilitu stranického vedení země (jak to hrozilo nedávno u Alibaby a Tencentu, které v zásadě vytvořily paralelní ekonomiky s vlastními finančními systémy), ale politika „co nás nezajímá, to necháváme být“ by tady měla zůstat i nadále, protože to strana nevnímá jako své ohrožení a je to jedna z věcí, která přispívá ke stabilitě ve společnosti, kdy stát umožňuje lidem podnikat, a teprve v okamžiku, kdy dosáhnou většího úspěchu, si na ně posvítí. Konzistentní je Čína také v otázkách globální ekonomiky, má zájem o prohlubování mezinárodní ekonomické spolupráce a i v této oblasti se postupem času v hodnotovém řetězci posunula od výroby s nízkou přidanou hodnotou k výrobě s vyšší přidanou hodnotou. Tím se opět o krok přiblížila k vyspělé ekonomice.

Pozitivní je také příklon k domácí ekonomice a důrazu na kvalitu hospodářského růstu na úkor kvantity. Znamená to do určité míry opuštění velkolepých plánů typu „novodobé hedvábné stezky“, které byly především o budování vzdušných zámků a vyhazování peněz komínem. Jeden z našich bývalých premiérů by řekl, že tyto plány nebyly zasazeny do reálného rámce. A bude jen dobře, když se tyto nesmyslné projekty postupně utlumí.

Dovede Medvídek Pú s láchkem Čínu na vrchol nebo do propasti?

Čína dneška je Čínou Xi Jinpinga. Dívá se na vás všude, všude vás bedlivě hlídá a „opatruje“. Další léta se tak ponesou v duchu budování kultu osobnosti. Jedinou možností, jak se může stát Xi

nesmrtelným, je sjednocení Číny. Taiwan tak bude pro stranickou propagandu tématem číslo jedna. Jenže to má háček. Pokud Xi tento cíl nedokáže naplnit, nejenže se nesmrtelným nestane, ale historie si ho bude pamatovat jako toho, který to zbabral. Do jisté míry hraje vabank, ale po čínsku; ze způsobu, jakým si dlouhodobě budovat svoji pozici ve straně a již před 10 lety prováděl kroky, které byly evidentně nasměřovány do současnosti (viz dosazování svých věrných na místa ve stranickém aparátu), umí nejen plánovat, ale i čekat na příležitost. Uvidíme, jakým způsobem se o toto sjednocení pokusí, čistě vojenský zásah se mi zdá v tuto chvíli krajně nepravděpodobný (zejména z důvodu velmi nepříznivého poměru mezi rizikem neúspěchu/prospěchem z takové akce). Předpokládám proto, že to bude téma dalších let, nikoliv týdnů či měsíců.

Politickým tématem číslo 2 bude soupeření se Spojenými státy o to, kdo bude mít ve světě větší vliv. Spojené státy neváhají tento spor eskalovat a Číně nezbývá než reagovat, z čehož už vyplývá, že tahá za kratší konec.

Současně neočekávám, že by mělo dojít v následujících letech k dramatickým změnám v kurzu země. Téměř jistě můžeme očekávat ještě přísnější cenzuru informací a ještě větší důraz na stranickou disciplínu a jednotu strany. Více se bude mluvit o socialistických principech budování společnosti. V ekonomické sféře ale očekávám kontinuitu, pokračující reformu státních podniků s důrazem na jejich rozvoj v klíčových odvětvích (zejména energetiky a nerostných surovin) a větší důraz na sociální aspekty ekonomického rozvoje, tedy přibližování se k tomu, co vidíme na Západě.

Čínu rozhodně nečeká lehké období, zejména proto, že se nachází na rozcestí, chce se transformovat ve vyspělou ekonomiku. Podaří se jí to jen za předpokladu, že pro to vytvoří vhodné podmínky, tedy že bude dále otevírat odvětví soukromým podnikatelům a nechá je podnikat (takový vývoj historicky podporoval jak Xi Jinping, tak nová stranická dvojka Li Qiang).
